

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKI DAGBLADET

 KOLMAPÄEVAL, Nr 67 (4157)
 8. septembril 1976

Norra teoloog Moskva vanglas

KGB arreteeris 14. juulil norralasest teoloogia üliõpilase Bernt Ivar Eidsvigi Moskvas pärast seda, kui ta oli levitanud vene solidaristide liikumise lendehti. Ta istub tänaseni kinni Lefortovo vanglas. Venekeelsetes lendehtedes mõisteti võrdlemis üldsootsuse hukka Venemaa praeguse režiimi, mis rõhub töölist ja talupoegi, ning kutsuti üles toetama NTS-i, n.n. solidaristide liikumist. Selle liikumise peakorit asub Frankfurtis Lääne-Saksamaal. Lendehted oli Eidsvig saanud kaasa omal palvel Norra SMOG-komiteelt ja ta jagas neid välja umbes 700 tükk. Ülekuulamisest on kestnud nüüd rohkem kui kuu aega. Millal nend lõpetavad, ei ole teada. Eidsvigi süüdistatakse N. Lõdus kriminaalkoodeksi 70. paragrahvi alusel, s.o. "poliitilises kuriteos".

Paistab, et tema ülekuulamisest on rangemad kui harilikult. Ta ütles kohe alguses, et ta "oli pannud kõik kaardid lauale". Norra Moskvas oleva suursaadikonna esindajad said teda külastada alles päev hiljem kui Norra-N. Lõdus konsulaarlepingus on ette nähtud. Eidsvig esitas kohe alguses alguses soovi, et tal võimaldataks rääkida Vaimulikuga. Nõukogude

ametivõimud keelasid selle, kuigi õpetaja oleks toodud lennukiga Norraat kohale. Nõukogude võimud lubasid alguses, et Norra suursaadikonna esindajad võivad küia igal teisipäeval Eidsvigi juures. Sellest lubadusest ei ole kinni peetud. Külastused on võimud toimud palju harvemini. Kui saatkonna esindajad teada viimati kohtasid, oli ta tervis siiski korras.

Eidsvigi isa pöördus Norra välisministri Knut Frydenhundi poole, et see teeks kõik võimaliku tema poja vabastamiseks. Ta avaldas ka lootust, et võimaliku protsessi puhul ta saaks minna jälgima koda Moskvasse. Frydenlund ütles ajakirjanikele, et Norra läbirääkimised venelastega — ilmselt oli mõeldud läbirääkimisi Barentsi mere, kalapüügi piirkondade ja muude teoste küsimuste üle — on praegu kriitilises faasis ja et ta ei taha asja kommenteerida.

Norra Misjonis esimese raudseeride taga, piiskop Monrad Nordeval, ütles Eidsvigi juhtumil puhul, et "on hää, et inimõiguste riikumine N. Lõdus seatakse tulipunkti. Minu arvates teoloogia üliõpilase Bernt Ivar Eidsvigi käitumine Moskvas on külvaväärt ja suurepärase. N. Lõdus on levitanud kommunistlikke kirjandust ja propagandat, mis õhutavad massidele ja revolutsioonile, kuid

see ei kannata ta isegi üliõpilast, kes tuleb Moskvasse ja ütleb meele lepinguid, mida nad ise on alla kirjutanud".

Mööduvad neljapäeval katsumisid kaks Oslo asutust "Bernt I. Eidsvigi vabastamiseks algatuskomitee" esindajad jätta N. Lõdus Oslo suursaadikonnale saatkonnajärgi ette kogunenud meeleavaldajate palvekirja, et Eidsvig vabastataks. Saatkonnas paluti komitee esindajaid tulla tagasi tund aega hiljem, kuna siis oleval kohal inimesi, kes võivad palvekirja vastu võtta. Esindajad tulid tund aega hiljem tagasi — kuid saatkonnale ukseid olid juba lukus.

Norra lehtedest on parempoolsed Handels- og Spørtstidningen ning Morgenbladet mõne võrra kritiseerinud seda, et Eidsvig nõustus levitama so-

Agapovi apell Fordile

Agapov ei looda enam Rootsi.

ARROGA (EPL) — Nõukogude ärarühpa Agarogas, Valentin Agapov, on pöördunud telegrammidele USA presidendi poole abipalgega, kuna tema perekonna ühendamisest ka pärast Rootsi peaministri Moskva külastust ei antud rahustavalt kõneldi ei ole piisavalt niikunud.

Agapov ütles telegrammis, et venelased vedasid seise küsimuses Rootsi valitsust alt. Peamine kõnelustel Kossõginiga selles küsimuses. Agapov leiab nüüd, et Rootsi valitsus tead palkustavalt kõneldi ei ole piisavalt niikunud.

Agapovi telegrammi ärakiri saadeti samasegelt 16 valitsusele, nende hulgas kõik skandinaavia riigid, ütleb Agapovi juritidiline esindaja Pavel vasselov.

Õigeusu kogudus kirikuta

Nagu varem karta oli, jääb Eesti ap. õigeusu kogudus Stockholmis ilma kirikuta. Püha Nikolai kirik, mis asus Jakobi kiriku kõrval asuvas vanas ajaloos kohas, läheb toenaoliselt lammutamisele, et anda ruumi kavatsatavale kogudusemajale. Nii ei ole see kogudusele enam kasutatav. Olukorra ajutiseks päästmiseks laenab eesti kogudus Södermalms Hornsgatanis ääres asuva Maria kiriku kabeli, mis on kreeka ortodoksides kasutuses, kel aga puudub praegu võimalik. Eesti ortodokskoguduse esimene jumalateenistus Maria kabelis (kus oli koguduse endine asupaik kuni 1953. aastani) toimub juba pühapäeval, 12. septembril. Koguduse organid on tegevuses uue kiriku otmiseks.

Ortodokskirikus Jakobi kabelis. Kirikukoos laulab Klaudia Nacla juhtimisel, tagapool seisavad kirikulised. (Foto TIIPPO)

Ahlmark isiku mahasurumis-arengu vastu

— Võimalikult palju inimesi peab omama võimalusi ühiskonna arengu mõjutamiseks. Nii privaatne kui riiklik võimukeskendus võib asetada üksikindiviidid ja väiksemad grupid surve alla. Kui jagame võimu võimalikult paljude inimeste vahel, siis me kasutame arengujõude nii, et jätkuvateks reformideks on parimad eeldused.

Nii kirjutab Folkpartiet liider Per Ahlmark tänases Eesti Päevalehes, tutvustades omaenda ja erakonna põhimõtteisi seisukohti. Ahlmark on riikliku võimukontsentratsiooni vastu, mis muudab ühiskonna "lähipaistmatuks" ja kus arvestatakse ikka vähem indiviidi soove.

Per Ahlmark on eestlastele hästi tuntud kui vähemuste õiguste eest võitleja. Eriti energiliselt on ta võidelnud riigipäeval Eesti Päevalehe samavõrdsuse eest. Viimasel Eesti Vabariigi aastapäeval oli ta kõnelejaks koos EPL toimetajaga.

Per Ahlmarki kirjutis asub leheküljel 6.

lidaristide lendehti Moskvas, kuigi Morgenbladet, mille kaastööliste Eidsvig on olnud, on muutu põhendatud asjale suhteliselt palju tähelepanu.

Morgenbladet peatoimetaja Chr Christensen ardis küll Eidsvigi tunnustuse tema idealismi ja isikliku julguse tõttu, kuid kritiseeris eriti SMOG-i ja mõnevõrra ka solidariste, kuigi ta ka mõnisi, et sel on olnud suur tähtsus opositsioonivaimu õhutamise Venemaal. SMOG-i puuduseks on tema arvates see, et organisatsioon ei ole kehtigi — ei aaste koostööle ühe revidentide — poolt kontrollitud ja et tal ei ole, nagu näiteks Misjonil raudseeride taga, vastuvõtuaparati kommunistlikel maadel. Solidaristide mõruseks pidas ta seda, et need olid kuuekümnendatel aastatel olnud KGB poolt tugevasti infiltreeritud. Selle tõttu nad ei anna nüüd kuigi palju informatsiooni väljapoole ja nii ei ole nende partneritel, näiteks SMOG-komiteedel, küllaltalt ülevaadet sellest, millega nad õieti tegelevad. Lõpuks soovitas Christensen, et Norra SMOG-komitee lõpetaks oma tegevuse N. Lõdus (EPL/R).

Per Ahlmark kõnelejana viimasel Eesti Vabariigi aastapäeva aktusel Stockholmis.

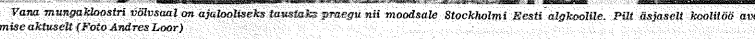

Arnold Sirkel oma teatrirühpa Göteborgis, kui nad a. 1972 suure menuga mängisid "Kraavhülle". Ja nüüd tuleb uuesti Hugo Raudsepp — "Vedelvorst".

Teater ärkab Göteborgis!

Mõnda aega soikunud Göteborgi teatrielu näib ärkavat uute teatrihooajaga. Göteborgi Eesti Seltsi Näitering pidas Eesti Majas plaani ja ettevalmistused on käimas Hugo Raudsepa "Vedelvorsti" lavastamiseks. Näitejuhi-kriis, mis soikujäämist põhjustas, on lahenedu kogenud näitleja ja näitejuhi Arnold Sirkel tagastulekuga. Ja vana truu näitlejaskond on suure huviga ootamas uusi ülesandeid, millest hulka m.h. kuulub ka 1977. aastal Göteborgis toimuva ülerootsilise laluloope pulka lavastuse korraldamine. Noored on palunud abi teatrikirjuse korraldamiseks jne. Nii siis kuulame varsti jälle Göteborgi eesti teatritööd. Lähemalt Göteborgi Eesti Seltsi Teatriringi plaanidest lehek 3.

"Kolmas maailm" ei leia ühist nimetajat

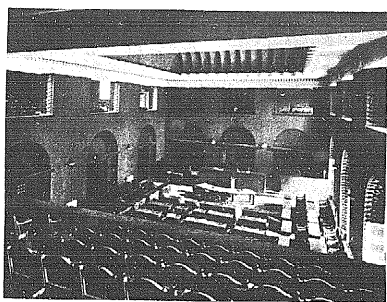
Viienda riigikogu palg ja iseseisvuse pärand

Rootsis on 19. septembril riigipäeva- ja omavalitsusvalimised. Valimisvõitlus on käimas erakondade vahel, millistest viis on seni kindlalt riigipäeval esindatud — sotsiaaldemokraadid, centrepartiet, folkpartiet, moderaadid ja mittemokraatlikku laadi vänerpartiet-kommunisterna. Peale selle üritavad riigipäeva esindust KDS (Kristlik-demokraatlik koonduis) SKP (Sveriges Kommunistiska Parti, oieti maostliku programmiga kommunistid). Omavalitsuslikul poolel on erakondade ja grupeeringute arv märksa suurem.

Kuidas funktsioneeris demokraatia ja valimised Eestis? End. riigikogulise Helmut Maandi mee-

nutab alljärgnevas viienda riigikogu valimis, mis toimusid a. 1932 ja sarnanesid rootsi valimistele — ka meil oli valida kuue erakonna kandidaatide vahel. Autor Kirjeldab erakondade isikusi ja tekkidud poliitilisi kriisisituatsioone. Ta konstateerib, et vaba Eesti pärandist elab suur osa eestlasi veel praegu nii kodumaa kui võõrsil.

Helmut Maandi kõval on viienda riigikogu liikmeid praegu vabas maailmas meel Johan Holberg (Põllum. Kogud), Albert Suurkivi (Tühn. Põlumehed) ja Aleksander Mekkart (Sotsiaaldem.), kes kõik elavad USA-s.

Eesti Vabariigi riigikogu istungisaal Toompea lossis.

Vilmased valimised, mis sarnasid rootsi valimistele ja kus valimistel esinesid ja võistlesid poliitilised erakonnad olid Eestis 1932. aastal, kui valiti Eesti viies Riigikogu. Viienda Riigikogu koosseisu kuulus sada liiget ja nendele kohtadele kandideerisid 1932. aastal kuus erakonda.

Erakonnad, kes valimistel võistlesid olid ühinenud põllu-

Riigikogu peniaristungid, mis toimusid peatükilajate ja aja kirjanduse juuresolekul, kogusid sageli väga elavaks, sõnavõitu ja ka vahetult võitluste rohkeks. Meie Riigikogu liikmete hulgas oli palju häid ja vaimukaid kõnelejaid. Võrreldes meie Riigikogude valitud Riigipäeva valitudga, olid need meil tihedamemad ja värvikamad ning neil sada olemine võimul näha Rootsis.

Meenutades üksikuid paremaid ja silmapaistavamaid kõnelejaid ja valitajaid, siis võib öelda, et neid leidus igas rühmas. Pärast lüüa — Põllumeeste Kogude oli hulk häid kõnelejaid ja debatore, nagu kindral Jaan Soots, Artur Tupits, Jaan Hünerson, August Jürimaa, Märt Martinson ja mitmed teised. Konstantin Päts, viienda Riigikogu ajal esimes kõneleja harva, kuid selle eest tähelepanuväärne. Ühinenud põllumeeste, asunikute tiival oli silmapaistavaimaks tegelaseks erakonnajuhit Oskar Kõster. Ta oli hulga aaste vältel olnud mitmes ministertunimise juhiks ja valitsuste koosseiktoht omandati ta sõnavõttude tegevust kaalu. Selgite ja kindlate seisukohtadega esines ka Rudolf Penna. Penna oli sel ajal mõned aastad alla nelja kümne ja see oli paljudel üllatuseks, kui ta opositsiooni kandidaadina võistles Valitsuse kandidaadi kindral Jaan Sootsiga Riigikogu esimehe kohale ja sellele kohale ka valiti. Asjakas sõnavõtteid esinesid veel asunikute tiival Oskar Kõster, Karl Soomaa ja J. Johannes Zimmetmann, kes olid olnud erakonna esindajaks mitmes Valitsuses, et loetud heaks kõnelejad.

Konstantin Päts, Põllumeeste Kogude esimees. Viidi viimase Eesti presidendina Nõukogude võimude poolt Venemaa. Suri teadmatuses (vangistajate andmel 1956).

meeste ja asunike erakond. Rahvuslik keskerakond. Sotsiaaldemokraadid, Kommunistid ja kaks vähemusrühast rühma (Saksa-Rootsi ja Vene vähemusrühast rühma). Valimistulemustena said viiendas Riigikogus kohti:

Ühinenud põllumehed ja asunikud	42 mand
Rahvuslik keskerakond	23 "
Sotsiaaldemokraadid	23 "
Kommunistid	5 "
Saksa-Rootsi vähemusrühm	3 "
Vene vähemusr.	5 "

100

Enne viienda Riigikogu valimisi olid mitmed varajased erakonnad liitunud. Nii ühinesid Põllumeeste Kogud ja Asunike ning väikemaajadajate Koonduis ühiseks erakonnaks. Rahvuslik keskerakonnaks ühinesid end. Eesti Rahvaerakond, Tööerakond, Kristlik Rahvaerakond ja Majajamike Riigikogu rühm.

Valimiste tulemustena osutusid valimisliit võitjateks Ühinenud põllumeeste ja asunike erakond ja Vene vähemusrühast rühm. Kohti valimisliit kaotasid Rahvuslik keskerakond, Sotsiaaldemokraadid ja Kommunistid. Viidud ja kaotused jagunesid alljärgnevalt:

Ühinenud põllumehed + 4 mand	
Rahvuslik keskerakond	-3 "
Sotsiaaldemokraadid	-3 "
Kommunistid	-1 "
Vene vähemusrühm	+3 "
Rootsi-Saksa vähemusr.	- "

Riigikogu seadusandlik tso toimus suurel määral mitmesugustes ettevalmistavates komisjonides, nagu seda olid, valimajandus, maa-hariduse jne. komisjonid. Komisjonide koosseikud ei olnud avalikud ja tegevust komisjonides oli üldiselt vähem teateid.

Jaan Anvelt, Eesti Tööerakonna koonduis esimees a. 1918 ja eba õnnestunud 1921. a. mässu juht. Põgmes Venemaa, kus sai a. 1935 Lenini-ordeni ja mõrvati siis a. 1937 NKVD poolt.

Otto Strandman, Tööerakonna esimees. Viidid endalt elu a. 1940, hetk enne kui NKVD teda jõudis vangistada.

erakonna juht Jaan Tõnisson. Sajandi vahetusel ja selle algusel oli Jaan Tõnissoni suuri teened Eesti rahvusideoloogia rakendamisel. Sellele Tõnissoni ja ta võituskasastele rahvusideoloogiale toetuki meie hilisem poliitiline iseseisvus. Seda ideoloogiat ei ole natsionaalsotsialistlik ega ka kommunistlik okupatsioon suutnud seni täielikult lammutada.

Viienda Riigikogu päivil ei olnud Jaan Tõnissoni enam seda külgetõmbed, mis tal oli varem. See oli ka arusaadav, sest see, mille eest Tõnisson oma noorusaastates oma mittekaaslastega võitles, oli saavutatud. Eestlased olid saanud oma kõrgema sihi s.o. poliitilise iseseisvuse ja midagi uut sellel alal ei olnud oodata. Iseseisvuse Eesti oli teiste riikide poolt tunnustatud täieõiguslik liige Rahvaste Liidus. Olime nagu mõrgronjad, kes olid jõudnud mää kõrgemale tippu ja kust kõrgemale enam ei olnud minna. Ei sellelt tippu ka kergesti võib alla libiseda, et saanud siis tulla kõne alla.

Keskerakonna silmapaistavaimad tegelased olgu siinkohal nimetatud veel end tööerakonna juht Otto Strandman, kellel olid suured teened riigiväenmas. Vabandussaja ajal, naareforvini läbiviimisel ja hiljem terrorivõimudele seadmisel välisvõimade liid. Keskerakonda kuulsid veel silmapaistavaid riigitegelasi nagu seda olid prof. Ants Piip, Peeter Põld, Julius Seljamaa ja

rida teisi. Heade kõneamestena olid tuntud selles rühmas veel A. O. Anderkopp ja muldugi end. Kristliku rahvaerakonna esimees Jaan Lattik.

Häid kõnelejaid ja debattööre oli ka sotsiaaldemokraatide hulgas. Esijoones võiks siin nimetada sellelside häid sõna- ja sulle-mehi, nagu seda olid Karl Ast ja Oskar Gustavson. Hästi ettevalmistatud ja põhjendatud sõnavõtteid esinesid veel August Omas, Mikkel Martna, Jaan Piiskari ja teised. August Reil, kes oli sotsiaaldemokraatlikku erakonna juhiks, tuli loomulikult rahkna seisukohti kõnetoolilt tihedalt kaitsa. Viienda Riigikogu tegevus ei saanud areneeda rahulikes tingimustes. Selle tegevusperiood sattu kokku kolmekümnenendate aastate maailma majanduskriisi kulminatsiooniga. Samal ajal oli Itaalia ja Saksa-maal rakendatud autoritaarsele juhtimissüsteemile riigikord. Need ideed levisid Saksa-maal ja Itaalias teistesse maadesse, nendest hulgas ka Eestisse. Autoritaarse ideede levitajaks Eestis said n.a. vabadussõjalased. Nende ideede levitust soodustas sel ajal maa tühjendamine majanduskriisi. Kuigi kigile oli teada, et majanduslikke raskuste peamiseks põhjuseks olid ekspordiraskused maailmaturul ja madalad ekspordihinnad, vere-tati siin nendest raskustest pärast riigikogu ja poliitiliste erakondadele.

Vabadussõjalased nõudsid "tugevat käit" riigis ja nende algatusel algas sel ajal võitlus demokraatia ja autoritaarse Riigikorra pooldajate vahel. Võitluse objektiks kujunes Eestis Asutava Kogu poolt 1920. a. vastu võetud ultrademokraatlik põhiseadus, mille muutmist nõuti. Majanduskriisi ja vabadussõjalaste äge kihutustõhva hulgas häiris riigikogu korrapärase seadusandlikku tööd ja tõi vastusliid riigikogu rühmadesse. Nende vastolude tõttu lõhenes suur Ühinenud põllumeeste ja Asunike rühm pooleks. Liikmete lahkumist esines ka teistes rühmades.

Küsimused, mis viendas Riigikogus ägedamalt vaidusid ja lahklisid tekitasid, olid Eesti krooni devalveerimine ja põhiseaduse muutmise. Meie tähtsaim ekspordimaa, Inglismaa — oli Inglise naela õh kolmandiku võrra alla viinud. Selle tulemusena langesid meil ekspordisaaduste hinnad, ekspord vähenes ja tulud kuivatsid kokku. Tulemuseks olid mitmed raskused riigi valitsemisel.

Olukorra parandamiseks hakati nõudma ka Eesti vääringri ümberhindamist. Selle küsimuse ümber tekkisid teravad vaidlused riigikogus. Krooni devalveerimist nõudsid Ühinenud põllumeeste ja asunike erakonna asunike tiib ja keskerakond. Selle vastu olid sotsiaaldemokraadid ja Põllumeeste Kogud. Pärast pikki valituid suutis riigikogu paarihäälise enamusega läbi viia vääringri ümber hindamise. Eesti kroon viidi Rootsi kroon tasemele. Selle rahavääringri ümberhindamise tervendav mõju meie ekspordile ja üldisele majanduslele oli ka õige lühikesel aja järel märgatav. Vähem õnne oli viendal Riigikogul üle-

stõusnud põhiseaduse kriisi lahendamisel.

Väljapool riigikogu tegid põhiseaduse muutmise kaaskuhtutööd vabadussõjalased. Nende põhiseaduse kava nägi ette rahvaesinduse võimu tugevat püramist ja suure võimuga ühikooli õigusteaduskonna professor Grim elavad demud, et pärast 1905. aasta revolutsiooni ei olevat vene tsaarri ka nii suurt võimu olnud, kui nüüd vabadussõjalased tahavad anda Eesti riigile.

Põhiseaduse muutmise nõuded tõusid üles samal ajal ka riigi-

August Rei, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei esimees. Põgenes a. 1940 Moskvast, kus ta oli E. V. sagdikuks Rootsi, kus suri poliitilise põgenikuna a. 1968.

kogus. Vastolude tõttu rühmades ja rühmade lõhenemise tagajärjel ei suudetud tuua õhist front vabadussõjalaste demokraatvaanulisele kihutustööle. Selle tulemusena kukkusid rahvahaletused läbi Riigikogu poolt vastu võetud moderatsemad põhiseaduse muutmise ettepanekud ja suure häälteenamusega võeti rahvahaletus vastu va-

Oskar Kõster, Asunike ja väikemaajadajate Koonduise esimees. Arreteeriti a. 1940 Nõukogude võimude poolt. Mõrvati või suri Venemaal vangistuses.

badussõjalaste poolt rahvahaletusele esitatud põhiseaduse eelnõu. Uue põhiseaduse elluviimisel, Riigipea kandidaatide ülesandeks kujunes kihutustöö riigis nii ägedaks, et see ütetas kõik demokraatlikule korrale omased määrgureigid.

Selle tulemusena, nagu teame, arreteeriti märtsis 1934 vabadussõjalaste juhtivad tegelased ja nende organisatsioonid suleti. Seoses sellega suleti ka kõigi poliitiliste erakondade tegevus ja lõpetati viienda Riigikogu tegevus enne selle mandaatperioodi lõppu. Poliitiliselt jäi maa mõneks aastaks n.a. "vakuvassa" olekusse. Samaaegselt võime lugeda ka lõppenuks meie Asutava Kogu poolt vastu võetud põhiseadusele tugineva "esimese vabariigi".

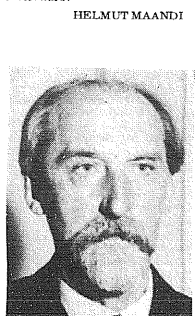
Asutava Kogu poolt vastu võetud ultrademokraatlikku põhiseadust ja meie erakondade tegevust Eestis on terrorit kriitiseeritud nii emade kui ka võõrast poolt. Meie lühikesel iseseisvuse perioodil loomulikult ei suudetud veel teha kõike, mis oli vajalik ja tehti ka vigu. Unustada ei tohiks aga seda, et suurem osa meie lühikesest tegelikult iseseisvuse ajastust langeb sellesse ultrademokraatlikku ajajärku. Sellel ajajärgul viidi lõppu Va-

badussaja ja sõlmiti rahuleping Venemaa Tartus. Sellel ajajärgul viidi ellu radikaalne poliitiline lähenemine, millega loodi sootuks parandad elutingimused umbes veerandile Eesti elanikkonnast. Samal ajal loodi peaaegu ei millegistki korrapärasele funktsioneerivale täiesti uue riigi ja omavalitsuse aparati. Parandati sõdades ja revolutsioonides tehtud haavad rahvamajanduses ja elanikkonna elustandardid olid jõudmas läänemaailma tasemele. Loodi arvukalt uusi ajakohasid tööstustevõtteid täiesti uuel aladel. Tõenähtselt oli maal riiklikult. Hariduse ja kultuuri alal tehti ennelolemata eadumme ute emakeelsete koolide ja kõrgemate õppeasutustega Tartu Ülikooli, Tallima Tehnikumi, Pallaske kunstikooli ja teistega seotud. Ühingu ja seltside arv, mis meie ühiskonna mitmesuguseid eluvaheldusi korraldasid, kujunes väga suureks ja nende võrk tihedaks.

Voime julgelt öelda, et selle lühikesel perioodil tekkis meil täiesti uus vaba ja iseseadlik inimene. Kui jõukas meie maa tehiselt oli, sai paljudel meist selgeks, mis, kui 1940. a. esimese Nõukogude Vene okupatsiooni ajal saadi näha jättitavat ja alalise hirmu all viituses elavald Nõukogude Vene kodanikke.

Voime küsida, millest oli tingitud see, et väike sõdades ja revolutsioonides ühikaj riisitud väike Eesti ümra tänapäeva arengumaade toetuseta nii lühikesel ajaga suuris parandada haavad ja jõuda nii kõrgele tasemele? Vastus saab olla see, et seda elu võimaldas suurel määral see riigikord mis kodanikele andis suuri vabadusi endaaigutuseks ja tegevuseks. Seda võimaldas ühiskondlik kord, kus käis pidev võitlus, kus otsiti uusi teid, kus vabalt ajakirjanduse ja muul teel arvustati tehtud vigu ja kus lõkeknut ei saadud varjta.

Voime päris julgelt öelda, et selle läänepoolse orientatsiooniga lühikesel iseseisva Eesti pärandist elab suur osa eestlasi veel praegu kodumaa ja ka võõrsil. Kui kellelgi meist peaks jatkuma jõudu ja fantaasiat ning

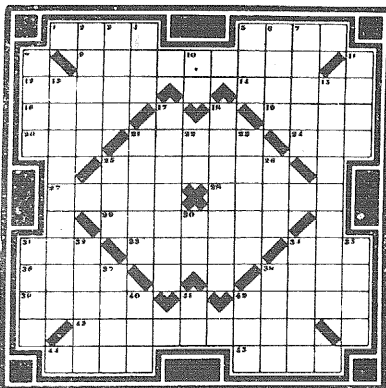
Jaan Tõnisson, Eesti Rahvaerakonna esimees. Arreteeriti a. 1940 Nõukogude võimude poolt. Mõrvati või suri vangistuses Venemaal.

Volter Kaaver, Eesti Tööliste Partei esimees ja 4. riigikogu liige. Läksi 30-aastal aastail Venemaa. Suri seal vangilaagris pärast 10-aastast vangipõlve.

30 sept regnar det
DRACNING
pengar också!
300.000
Högsta vinsten
köp lott nu!
lottpris 20
HÄMTA VINSTPLANEN
HOS VÅRA OMBUD!
Nummerlotteriet
 -ett lotteri från Penninglotteriet

Ristsõna 15

Päevale: 1 loomad 9 moodu-
nude 9 küla Keila lähedal 12
lühike trumpli kokkootmine 14
targa 16 külmude 19 progress
20 pool onager 1st 21 kuum 24
mõistus 25 talve-rietus 27 pere-
konnapeal 28 tuuseldan 29 kuu-
lu teepoistele juurde 31 isiklik
küllusim 33 mitte armu... 34
number 36 kartiluk 38 niojeon 39
saar Egeuse mere 42 sügüsil 43
saarestik Balti meres 44 tühk
(rootski) 45 väike orkester.

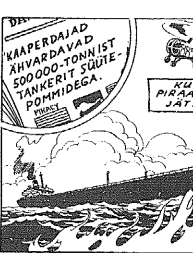
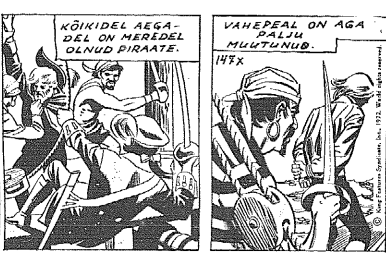
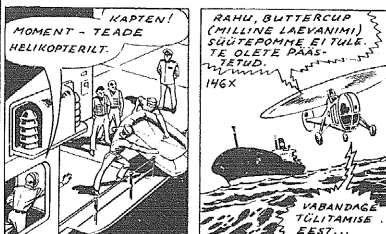
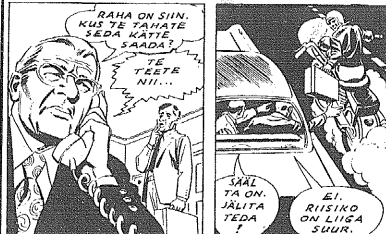
Alla: 2 lahti tegema 3 on last
ootav naine 4 suund 5 lähim su-
gulane 6 ungari mende nimi 7 pa-
lutakse süüdist 8 peolion Euro-
pas 10 nool 11 proviision 13 kor-
gustik Põhja-Eestis 15 küla Voru
rajoonis 17 teatud liiki maal 18
sealt tulid orduuriidul 21 uhke
elamu 22 luteetium 23 ilm soos-
mes 25 kategoor 26 kolm ühesu-
tuht 30 tuulium 31 hapu jook

32 teatud liiki primitiivne maa
(ajal). 34 mäestik Siberis 35 elu
"mahi" 37 võjud poses 38 Do-
naan liisajagi Esimene 10 oosa vas-
takaat 41 ühendatud Rahvad (ingl.
k. lüh) 42 osa Taanit.

Labendus 14:

K A S T E L M A S T A
A E E M A L D A S
I S A I L A T A M E
E I N A K T I F I S E T
R A S A T I F I S E T
R I E T A L D O K E
A U T R A L A A V
U S I R D A S I
E S T R E E N E R T
G E T A E G N A

Fantoom

Televisioni programm

TV Onsdag

ONSDAG 8 SEPTEMBER

TELEVISION 1
9.00 Var bild av världen, äk 6, 3. Jor-
den en planet i förvandling.
9.20 Lärarprogram: Vad är handi-
kapp? 1. Handikapp - lika ändå.
9.45-10.00 Teknik i vardagslivet, äk
3-2, 2. Vatten.
12.20-12.40 Värda och hjälpa, Ulfr 11
är bager på sjukhus, äk 1-2.
12.45-13.00 Att uppleva naturen, äk
6, 2. Klattare.
16.30-17.00 Halvmen: Expedition
varma vännen.
17.20 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Novellfilm: Vennelyst. En be-
rättelse om bästa vännerna William
och Knut och som bor i Vennelyst,
ett småstugområde utanför Köpen-
hamn. En dag hittar de en tidning
och börjar läsa korset.
19.00 Sveriges magasin: Vård Lars-
Gunnar Björklund, Göteborg.
19.20 Papp i bygget - dagligt liv på
ett litet engelskt hotell i Särkis.
19.30 Family order: Branding.
När orden är som störst andlader
ett antal tyska gäster.
19.40 Arkitektur berättar: Att se in i
framtiden. Suzanne Brarén, Staf-
frans Lindqvist och Lars Sjöström
läter oss möta denna svenska arkitek-
ten.
20.20 Vart jag går. Sängstugan från
Göteborg med Annika Paulsson och
sängkurser Tillsammans samt
ungdomar från Björnsdalen.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Valakult.
22.00-22.35 Kampen mot bakterier.
1. Bakterier, en mycket få-
framsteg från antiken fram till
mitten av förra århundradet. Men i
och med att man upptäckte bakte-
rier och andra mikroorganismer
revolutionerades hela medicinen
och utvecklades inom några årtio-
den till en modern vetenskap.
2. Framgångsrika bekämpare tillgäre
fruktade infektionssjukdomar.
1. rollen som Semmelweis i
Rosen Lang.
Sänds även 12.9 kl 17.

Sydytt, Västytt, Mittnytt, Nord-
nytt.

19.30 Rapport med väder.
19.40 Val 76: KDS. Kristen Demokra-
tisk Samling presenteras och parti-
ledaren Alf Svensson utfrågas av
TV 2s valredaktion.
Sänds även textad 9.0 kl 17.05.
20.20 TV 2 teater: Här du löge me-
derskänslor? av Claes Engström och
Ingred Högland.
Lars och Stina har varit gifta i 17
år. Han är verkstadsman på en bil-
verkstad, hon hemmakärra. De har tre
barn i skollådan: Leif (16), Marie
(15) och Kattis (6).
21.20 Liten samspelning. Bertil
Wahlén om våra vardagsvapen.
Norrförsking.
21.30 Fotboll: Sverige - Ungern.
Sammandrag från landskampen på
Sofia Fotbollstadion. Bo Hansson.
22.20-22.25 TV-nytt och väder.

TV Torsdag

TORSdag 9 SEPTEMBER

TELEVISION 1
9.00 TV-nytt.
9.20 Djurens livsrum, äk 6. Låt dem
leva.
9.30 Brännpunkter äk 1-3, 1. 1992.
9.45-10.00 Teknik i vardagslivet, äk
3-2, 2. Vatten.
12.20-12.40 Privet 1.
12.45-13.00 Rika digga dig 11, äk 4-
6, 1. Black music.
13.10-13.30 Socialkunskap: Problem i
valfärd, äk 1-3, 1. Vär, ett alkoholt-
färd.
13.35-13.50 Naturkunskap, äk 1.
13.50-17.00 Halvmen: Experimentel
med Gösta Ekman och Per Ragnar.
18.00 TV-nytt.
18.05 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Det levande museet. Att gå på
konstmuseer kan ha sina sidor. När
en tavla av den spanske konstnären
Miro plötsligt börjar ställa spratt
och man själv har livliga fantasier,
kan det bli riktigt spännande. Spansk
no-velfilm.
18.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
18.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.
19.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
19.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.
19.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
19.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.

Sänds även 12.9 kl 17.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Baropapp.
17.35 ca Följ med Pella och Sampo
till Villgula gård.
18.00-18.15 Värld utan ljud. Textad.
Gunilla Wågström på Tyst teater har
varit i USA ett år för att bli a
studera dövteater. Det här programmet
om lyttens intyck från resan inne-
för TRU-serien om och för döva.
Värld utan ljud.
Sänds även i TV 1 12.9 kl 15.40.
19.15-19.30 Regionala nyheter.

21.30 TV-nytt.
21.35 Sportextra.
22.05-22.20 Spaniens djurvärld. 5.
Den levande projektionen.

TELEVISION 2

17.05 Val 76: KDS. Textad repris.
Kristen Demokratisk Samling pre-
senteras och partiledare Alf Svens-
son utfrågas av TV 2s valredaktion.
17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Baropapp.
17.35-18.00 Följ med Pella och
Sampo till Villgula gård.
18.15-19.30 Regionala nyheter.
Sydytt, Västytt, Mittnytt, Nord-
nytt.
19.30 Rapport med väder.
19.40 Val 76: VPK. Partiledare Lars
Werner, Västerpartiet Kommunista-
terna, utfrågas av Bo Holmström och
Ake Örtmark.
Sänds även textad 10.9 kl 16.30.
20.40 Oscar Textat med gäster. Ett
kanalensiskt program med jazz-
musik Oscar Peterson. Gäster: Dizzy
Gillespie, Zoot Sims och Al Grey.
Repris från 19.5 1970.
21.00 Se Sverige. Det här är Sverige.
1. alla fall delar av det, sett genom
några amatörfilmers ögon.
22.50-22.55 TV-nytt och väder.

TV Fredag

FREDAG 10 SEPTEMBER

TELEVISION 1
9.00 TV-nytt.
9.20-9.40 Teknik, äk 7-8 Flyg.
10.05-10.10 Switch on, äk 3.
10.15-10.30 Dags, äk 1-3.
12.20-12.45 Barnets klutveckling, äk
1, 2. Aren 3-0.
12.50-17.00 Halvmen: Varför är Grön-
berg ärön? 3, 1 dag får vi se hur det
går för Varna när den återvändar
till sin by.
Gubben upp och ner - engelsk ko-
miker på äventyr.
17.25 Finsk magasin - Aktuellt för
finskpråkiga.
Sänds även 11.9 kl 9.30.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Det levande museet. Att gå på
konstmuseer kan ha sina sidor. När
en tavla av den spanske konstnären
Miro plötsligt börjar ställa spratt
och man själv har livliga fantasier,
kan det bli riktigt spännande. Spansk
no-velfilm.
18.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
18.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.
19.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
19.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.
19.30 Sveriges magasin. Vård Sten
Pravin Göteborg.
19.30 Här kan du smaka. Vår be-
stämda kaka? Hårdtuggade recept i
lättsamt form med Annika Kron-
berg, Charlie Elvegård och Ishael
Ole Sromøy.

Scherer, Göteborg.
18.30 När kärleken kom till byn. SV.
Svensk långfilm från 1930. Den unge
folkskolläraren Birger Bröman kom-
mer som vikarie till en liten byskola.
Hans föräldrar har blivit sjuk och
Birger får bo hos dennes hustru som
han inleder ett förhållande med.
Skvallret kommer igång och de nära
att krossa lykan när Birger verkligen
hittar den flicka han älskar. Re-
gi: Arne Mattsson.
21.00 Aktuellt och väder.
21.20 Baropapp.
21.25-21.35 Sicken vicka med Lasse
Holmquist och hans gäster.
Medv. bl. a. Nisse Almqvist, Åke
Arnell, Rune Ek, Agneta Prytz,
Mixed Men, Edward Wojcik och
Bengt Jelfors kvartett. Malmö.
22.00 TV-nytt.

TELEVISION 2

16.30-17.10 Val 76: VPK. Textad re-
pris. Partiledare Lars Werner,
Västerpartiet Kommunista-
terna, utfrågas av Bo Holmström och
Ake Örtmark.
17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Följ med Pella och Sampo till
Villgula gård.
18.00 Jag och pappas nya fru, 2 -
Amerikansk film i två delar.
Flickan Nina bor ensam med sin
mamma, sedan föräldrarna skilts. Ni-
na nya lärarinnas skolan verkar så
trevlig - ändå till Nina får reda på
att det är hon som är pappas nya
fru...
18.30-18.40 Om "om" för vuxna. Text-
at. Vi får se glimtar ur komman-
de TRU-program för barn och vuxna
om invandrare.
18.40 Att hitta ut och hem igen. Fa-
miljen Trasken är i fem program
TV-tittarna och sig själva att han-
tera korta och kompass. Luleå.
19.15-19.30 Regionala nyheter.
Sydytt, Västytt, Mittnytt, Nord-
nytt.
19.30 Rapport med väder.
19.40 Kar de Munnas blandning. En
TV-serie blandad på gamla revy-
scener och nyskrivet av framför alla
Kar de Munnas, Kajen m m
framföres av Stig Järrel, Siv Malm-
qvist, Hölle Bengtsson, Gunilla
Åkesson, Lars Lind, Peter Harrysson
samt Folmans dansare. Regi: Mikael
Ekman.
21.00 Den osynliga mannen - ameri-
kansk äventyrsserie efter H G
Wells' berömda framtidsvision.
22.00 USA 200 år i 19. En liten på-
pass.
Under den här rubriken har den
franska TV:n presenterat en pro-
gramserie om USA med anledning
av 200-årsdagen. Serien bygger hell
och hållet på kupp ur olika ameri-
kanska dokumentärer. Bland de
medverkande är folksångaren Pete
Seeger.
22.00-22.05 TV-nytt och väder.

TV Lördag

LÖRDAG 11 SEPTEMBER

TELEVISION 1
Svenskfilmens objektat: Finsk
språkiga program.
9.30 Tapatumla. Aktuellt för finsk-
språkiga.
10.00 Låsten TV: Finlänks jazz-jub-
il.
Barn-TV: Finlänks jazz-fest.
Textat på svenska.
10.15 Tassavallan tapatumla.
Det händer i republiken. Pensionä-
rer besöker "Republiken" redak-
tion.
Textat på svenska.
11.00-11.20 Kulaka kulaka tomlu.
Hur kommunen fungerar. Infor-
mationsalliansten besöker vi Haninge
kommun, en avars befolkning 10 pro-
cent är invandrare.
Textat på svenska.
11.25 Helmsälskon från Långbro
kyrka i Örebro.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Aktuellt i veckan. Textat.
18.30 Kinesisk gatupera. I Bangkok
Kinesiska kvarter turnerar ett sång-
sällskap. Truppen spelar gatupera
från en portabel scen, och operan
har nära anknytning till traditionell
kinesisk religion. Tyskt reportage.
19.30 Eshernas vrick. Postmätare
Duvall vil ha nätt egen stans att bo.
19.35 Alla vi barn i Bullerbyn. Tysk-
film. 11. Anna och Stina tänker ry-
ma.
Repris från 20.10.62.
20.00 Rönjning på teaterverden. Minns
tal. Vi får se glimtar ur komman-
de TRU-program för barn och vuxna
om invandrare.
18.40 Att hitta ut och hem igen. Fa-
miljen Trasken är i fem program
TV-tittarna och sig själva att han-
tera korta och kompass. Luleå.
19.15-19.30 Regionala nyheter.
Sydytt, Västytt, Mittnytt, Nord-
nytt.
19.30 Rapport med väder.
19.40 Kar de Munnas blandning. En
TV-serie blandad på gamla revy-
scener och nyskrivet av framför alla
Kar de Munnas, Kajen m m
framföres av Stig Järrel, Siv Malm-
qvist, Hölle Bengtsson, Gunilla
Åkesson, Lars Lind, Peter Harrysson
samt Folmans dansare. Regi: Mikael
Ekman.
21.00 Den osynliga mannen - ameri-
kansk äventyrsserie efter H G
Wells' berömda framtidsvision.
22.00 USA 200 år i 19. En liten på-
pass.
Under den här rubriken har den
franska TV:n presenterat en pro-
gramserie om USA med anledning
av 200-årsdagen. Serien bygger hell
och hållet på kupp ur olika ameri-
kanska dokumentärer. Bland de
medverkande är folksångaren Pete
Seeger.
22.00-22.05 TV-nytt och väder.

utan vitaminer och hormonprepa-
rat i dag är mental träning och
hypoos viktiga inslag i elitutträs-
en. Här idrotten blivit en veter-
skap? Odlas stjärnorna fram som
idrottens brolier?
Repris från 16.7.
18.5 Rökningen som tidspegel: Port-
rätt av okänd mästare. Leif Fur-
hammar botaniserar i filmkonstens
undergrundstext. Det första pro-
grammet. Porträtt av okänd mästare,
presenterar Arvid Olson. Sver-
iges mest framstående filmtecknare
och triekfilmare under flera årtio-
den.
Repris från 24.8.
18.55 Anslagslåtning.
18.50 Invandrardags. Västerna. I detta
program berättar invandrarna själva
- jagosläver och greker - besked
om den svenska invandrarpolitiken.
Svarande är politiker, en riskpoli-
tiker och en kommunal- eller handels-
tingspolitiker, från vart och ett av
de fem riksdagspartierna-utfrågar
är alla invandrare av olika yrken,
äldrar och från skilda delar av
Sverige.
Det gäller skolförägar, pensionsför-
minder, barnuppförande, möjlige-
heter till egen kulturella aktivite-
t...
Utdragningen sker på svenska men
det textat till serbokroatiska.
18.55 Textad repris: Skattkammar-
den.
17.25 TV-nytt och väder.
17.30 Bullerbyn.
18.00 Lördags. Hur du du valt dina
jeans?
18.30 Flimpen. 2 i blätt och gull. Re-
gis Bo Widerberg.
19.00 Lördags. Johan Bergman, Magnus
Hästenstam, Ernst-Hugo Jägerskog,
Monica Zetterlund, Carl Billquist,
Sigge Östman, Inger Bergman,
Arne Bergman, Annelie Bergman,
Görel Ericson.
19.05 Magiskt mellanspel. Trick och
tecknorier för hela familjen med
blåstusor och treollettsor.
Mark Wilson, dennes hustru Nani
och sonen Greg.
19.30 Rapport med väder.
19.30 Minnes strand. SV. Fransk
långfilm från 1918.
Till en isolerad badort i norra
Frankrike anländer en kvall en
man vid namn Pierre. Han visar sig
vara en efterspanad mördare, som
sökt sig tillbaka till den plats, där
han tillbringade sin hårda barndom.
Regi: Yves Allégret.
21.30 Titta på Tellus - serie av två
planer. Vad händer med vår jord,
med landskapet, vattentillgångarna
och liften?
21.35 Natrock. Ett program i den
amerikanska serie "In Concert"
med internationella pop- och roc-
kartisterna.
22.40 TV-nytt och väder.
22.45-23.15 Lördagsfarsen: Krutbom-
b - engelsk komediserie